

رابطه احساس تنهایی و کاربری وبلاگ در دانشجویان و غیردانشجویان

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۳/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۰/۳۰

ریحانه سادات روحانی^۱

سوسن علیزاده‌فرد^۲

چکیده

مقدمه: رفع احساس تنهایی یکی از نیازهای اساسی در برقراری روابط بین فردی بوده و از انگیزه‌های ناخودآگاه مهم در تبیین رفتار اجتماعی است. امروزه با گسترش امکانات جدید ارتباطی، بسیاری از روابط در فضای مجازی شکل می‌گیرند و این روابط به عنوان بخشی از روابط بین فردی مطرح می‌شوند. این پژوهش قصد دارد تا رابطه بین احساس تنهایی و روابط مجازی را در فضای وبلاگ نویسی با کاربران دانشجو و غیردانشجو مورد مطالعه و مقایسه قرار دهد.

روش: به این منظور، ۵۹۵ نفر (۲۷۸ زن و ۳۱۷ مرد) با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به مقیاس احساس تنهایی UCLA (نسخه سوم) و پرسشنامه جمعیت‌شناختی پاسخ دادند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیری استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که ساعات کاربری و اهداف کاربری در بین دانشجویان و ساعات کاربری و تداوم تنهایی در بین غیردانشجویان، متغیرهای پیش‌بینی کننده معنی‌داری برای احساس تنهایی بودند. ضمن این که جنسیت در هر دو گروه متغیر پیش‌بینی کننده معنی‌داری نبود.

نتیجه‌گیری: نتایج حاصله نشان‌دهنده ارتباط ساعات کاربری وبلاگ و احساس تنهایی است که این امر می‌تواند مؤید آسیب‌پذیری عاطفی و اجتماعی کاربران وبلاگ باشد. این امر، توجه ویژه متخصصان را به غلبه عوامل خطر ساز بر عوامل حمایت‌کننده فضای مجازی معطوف ساخته و طراحی برنامه‌های حفاظت‌کننده را می‌طلبد.

کلیدواژه‌ها: وبلاگ، احساس تنهایی، روان‌شناسی فضای مجازی.

^۱ کارشناس ارشد روان‌شناسی

^۲ نویسنده مسئول: استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام نور، Salizadehfard@gmail.com

Relationship between loneliness feeling and weblog using among students and non students

Rayhane Sadat Rouhani, Susan Alizadehfard

Abstract

Introduction: Reducing loneliness is one of the essential requirements in making interpersonal relations, and an important unconscious motivation in explaining social behavior. Today, many relationships are established in virtual space as a new communication possibilities and as a kind of interpersonal interactions. This study intends to investigate the relation between loneliness and virtual relationships among bloggers who are university students and none- students users.

Method: For this purpose, 595 users (278 f & 317 m) were selected according to convenience and their loneliness level was measured by UCLA Loneliness Scale. At the end, two groups of students and non-students blog users were compared based on their loneliness scores.

Results: All collected data were analyzed through regression technique. Final results showed that allocation of time and purposes of blog using for students, and allocation of time and length of loneliness for non-students group were significant variables in predicting loneliness level. The gender, however, was not a significant variable in the two groups.

Conclusion: Findings indicate significant relationship between time spending of blog users and loneliness level. This can suggest emotional and social vulnerability of blog users. It demands more experts' attention and protective planning in order to decrease risk factors of bloggers' loneliness.

Keywords: blog, loneliness, virtual environment, students, non-students.

مقدمه

ظهور رسانه و امکانات ارتباطی جدید، جامعه انسانی و شکل تعاملات آن را چنان دستخوش دگرگونی نموده که پیامدهای مثبت یا منفی رسانه موضوع مطالعات و تحقیقات بسیاری قرار گرفته است. دیدگاه‌های نظری متفاوتی در این خصوص با نگاه‌هایی بدبینانه، خوشبینانه و گاه تعاملی وجود دارند. یکی از این نظریات بدبینانه معتقد است در روابط مجازی که حضور متجسد و ملموس فرد مقابل وجود ندارد، رابطه صمیمی و نزدیک هرگز شکل نمی‌گیرد (دریفوس^۳، ۲۰۰۱، ترجمه فارسی نژاد، ۱۳۸۳). در همین حال، نظریه‌های خوشبینانه‌تر معتقدند روابط افراد در فضای مجازی با احساسات انسانی همراه است و کاربران علیرغم دوری فیزیکی، در هیجان‌های هم سهیم شده، از یکدیگر حمایت عاطفی می‌کنند و به همه فعالیت‌ها، کنش‌ها و واکنش‌های دنیای حقیقی می‌پردازند (خانیک، ۱۳۸۶، ص ۱۴۴). در واقع پیشرفت رسانه، نوع جدیدی از صمیمیت و رابطه از راه دور را ایجاد کرده که اساساً بر ناهم‌جواری مکانی استوار است (خانیک، ۱۳۸۶، ص ۱۴۹). در مقابل این دو دیدگاه با یک نگاه تعاملی، مهم‌ترین پیامد ارتباطات نوین ایجاد ارتباط اجتماعی بیشتر در کنار انزوای اجتماعی بیشتر است. این تضاد، محصول پیوستگی ارتباطات دوطرفه تمرکززدایی شده به حساب می‌آید (دوران، ۱۳۸۵).

یکی از مهم‌ترین دلایل ایجاد ارتباط‌های بین فردی، احساس تنهایی^۴ است. احساس تنهایی به نوعی کاستی در روابط انسانی و تعاملات بین فردی ناکافی اشاره دارد که ممکن است از کیفیت نامطلوب و نابسندگی روابط ناشی شود. از احساس تنهایی تعاریف گوناگونی ارائه شده است؛ مثلاً، یونگ^۵ (۱۹۸۰) آن را فقدان ادراک شده روابط اجتماعی رضایتبخش می‌داند (لیپتال^۶، ۲۰۱۰). وین تراب^۷ (۱۹۸۹) معتقد است احساس تنهایی زمانی روی می‌دهد که فرد روابط ماشینی، مکانیکی و کاذب با دیگران داشته باشد، بدون آن که احساس تعلق و صمیمیت کند (رضوان خواه، ۱۳۷۶). این احساس ممکن است برای برخی افراد نتیجه فقدان روابط عاطفی (تنهایی عاطفی) و برای برخی دیگر نتیجه عدم ارتباطات اجتماعی کافی با دیگران (تنهایی اجتماعی) باشد (هوکل، براون و جاکوپو^۸، ۲۰۰۴). از نگاه برخی، احساس تنهایی به معنای تنها بودن نیست، بلکه به معنای احساس عدم تعلق است و از این رو آن را هشدار برای تلاش بیشتر جهت برقراری ارتباط با دیگران قلمداد می‌کنند (جاکوپو، ۲۰۰۹).

سه ویژگی مشترک این تعاریف را می‌توان اینگونه خلاصه نمود: ۱- احساس تنهایی ناشی از کاستی در روابط اجتماعی فرد است، ۲- تجربه‌ای روانی و ذهنی است که با انزوای فیزیکی

³ Dreyfus

⁴ Loneliness feeling

⁵ Young

⁶ Lipetal

⁷ Wintrob

⁸ Hawkey, Browne & Jacopo

شناسایی نمی‌شود، ۳- یک وضعیت روانی ناخوشایند و فشارآور است که خود مانند محرکی برای تلاش در جهت فائق آمدن بر آن عمل می‌کند (لایتبرگ^۹، ۱۹۹۰).

از آنجا که احساس تنهایی ناشی از فقدان دلبستگی عاطفی یا عدم اطمینان و امنیت در مناسبات اجتماعی است (رایت، برت و استرانگمن^{۱۰}، ۲۰۰۶)، برای فائق آمدن بر آن نیز لازم است تا هر دو شکل روابط اجتماعی و عاطفی توسعه یابند. تحقیقات نیز نشان داده‌اند که غنی‌تر کردن روابط اجتماعی و عاطفی می‌تواند هر دو نوع احساس تنهایی عاطفی و اجتماعی را کاهش دهد (جاکوپو، هوکلی و برنستون^{۱۱}، ۲۰۰۳). جاکوپو (۲۰۰۹) معتقد است کیفیت روابط اجتماعی نسبت به وجود و یا تعداد این روابط، مهمتر است.

اگرچه در گذشته حضور فیزیکی شرط تعامل مطلوب محسوب می‌شد، اما با پیشرفت فن‌آوری‌های ارتباطی انسان قادر گردید تا در دنیایی که هر روز پیچیده‌تر و پرسرعت‌تر می‌شود، بدون حضور فیزیکی به برقراری و حفظ رابطه و تعامل با دیگران بپردازد. با اینحال، آنچه که مهم به نظر می‌رسد آن است که این طریقه تعامل که گاه هیچ نوع حضور فیزیکی را در بر ندارد، به واقع در کاهش و از بین رفتن احساس تنهایی می‌تواند موثر باشد، یا به عکس مجازی بودن آن ممکن است با افزایش این احساس همراه شود. به عبارت دیگر، بهره‌گیری از امکانات ارتباطی همچون وبلاگ که فرد از طریق آن هر آنچه را که در درون دارد با دیگران در میان می‌گذارد و در مقابل می‌تواند از بازخورد مثبت و منفی آنان و گاه همدردی‌ها و راهکارهای آنان سود جوید، چه رابطه‌ای با احساس تنهایی دارد.

کاستلز^{۱۲} معتقد است همه اشکال ارتباط بر مبنای تولید و مصرف نشانه‌ها استوارند، در نتیجه واقعیتی که تجربه می‌شود همواره مجازی است (کاستلز، ۱۹۹۹، ترجمه عقیلیان و خاکباز، ۱۳۸۰، صص ۴۳۲-۴۳۱). وی اصطلاح مجاز واقعی را به جای واقعیت مجازی برای توصیف محیط‌های شبیه‌سازی شده با ابزارهای کامپیوتری به کار می‌برد. به گفته وی ارتباطات مجازی رایانه، الگوهای اجتماعی پیشین را تقویت کرده و با بسط شبکه‌های اجتماعی به آنها امکان می‌دهد تا فعالتر بوده و در هر زمانی به برقراری ارتباط بپردازند. باید توجه داشت که به دلیل عدم محدودیت این قبیل ارتباطات، احتمال بیشتری وجود دارد که گروه‌های اقلیت و حتی طرد شده بتوانند پیرامون علائق و اهداف مشترک خود وارد جامعه مجازی شوند (کاستلز، ۱۹۹۹، ترجمه عقیلیان و خاکباز، ۱۳۸۰، صص ۴۲۲-۴۱۳). جوامع مجازی، همچون روابط دنیای حقیقی از چسبندگی و به هم پیوستگی عینی برخوردار است و حتی گاهی به دلیل همین نزدیکی به دنیای حقیقی نیز کشیده می‌شوند (الوندی، ۱۳۸۸).

⁹ Leitenberg

¹⁰ Wright, Burt & Strongman

¹¹ Bernston

¹² Castells

جان سولر^{۱۳} (۲۰۰۴) نیز با بیان مفهوم «کثرت اجتماعی»^{۱۴} به تعدد روابط ممکن در فضای مجازی اشاره کرده و معتقد است اگرچه در فضاهایی همچون وبلاگ، سایر افرادی که علایق مشترکی با ما دارند را شناسایی و به سوی خود جذب می‌کنیم، فضای مجازی با دارا بودن دو ویژگی «برابری مکانی» و «تساوی در وضعیت‌ها»^{۱۵} و با وجود فاصله مکانی و فارغ از موقعیت اقتصادی، اجتماعی، جنسیتی، نژادی و... به همه افراد فرصتی برابر برای تعامل می‌دهد. سولر با نگاهی خاص بر روابط مجازی نوشتاری مانند وبلاگ می‌گوید که این نوع روابط از دید برخی نسبت به روابط چهره به چهره قابل پیش‌بینی و امن‌تر است. اگرچه صمیمیت در این نوع روابط سریع‌تر شکل می‌گیرد، اما ممکن است به آسانی و سریع نیز از بین برود. به این ترتیب، می‌توان دریافت که روابط در فضاهای مجازی ممکن است ضعیف و سطحی بوده و یا به اندازه روابط حقیقی از قوت برخوردار باشند.

با توجه به این مقدمه و با در نظر گرفتن ویژگی‌های فضای ارتباط مجازی این سؤال مطرح می‌شود که آیا احساس تنهایی می‌تواند عامل مهمی در کاربری و بهره‌مندی از فضاهای مجازی مانند وبلاگ باشد. به طور کلی، پژوهش‌های صورت گرفته در خصوص اثر اینترنت و احساس تنهایی نتایج متفاوتی را به دست داده‌اند. برای مثال، نتایج پژوهش گروهول^{۱۶} (۲۰۰۳) در خصوص دلایل گرایش افراد به اینترنت و استفاده اعتیادآور از آن نشان داد افرادی که وقت زیادی را صرف استفاده از کامپیوتر می‌کنند، کسانی هستند که در زندگی با مشکلاتی مواجهند. در واقع، این افراد چون رغبتی به برخورد با مشکلاتشان در زندگی ندارند و مایل نیستند که حتی با آنها روبه‌رو شوند، به فعالیت اعتیادآور در اینترنت می‌پردازند. اورزاک^{۱۷} (۱۹۹۹) در مطالعه خود دریافت افرادی که دچار اعتیاد اینترنتی هستند به سادگی خسته و ملول می‌شوند و افرادی کمرو، تنها، خجالتی و دچار افسردگی یا انواع دیگر اعتیاد هستند. کرات^{۱۸} (۱۹۹۹) در مطالعاتش به این نتیجه رسید که نوجوانانی که از تماس‌های اجتماعی کناره‌گیری می‌کنند، از اینترنت به عنوان ابزاری برای فرار از واقعیت استفاده می‌نمایند. بر اساس پژوهش گلدبرگ^{۱۹} (۱۹۹۸) اعتیاد اینترنتی عبارت است از استفاده بیمارگونه و سواسی از اینترنت که معیارهایی همچون تحمل و علائم کناره‌گیری (شامل افسردگی، احساس تنهایی، اضطراب، ضعف اعتماد به نفس و...) از شاخصه‌های مهم آن هستند. بر اساس نتایج مطالعه یانگ (۱۹۹۸) ۵۴ درصد از معنادان به اینترنت سابقه افسردگی و ۳۴ درصد از آنها نیز سابقه اضطراب و نگرانی داشته‌اند. یانگ (۱۹۹۶) در مطالعه‌ای پیرامون اعتیاد اینترنتی دریافت که بروز اعتیاد اینترنتی

¹³ John Suler

¹⁴ Social multiplicity

¹⁵ Equalized status

¹⁶ Grohol

¹⁷ Orzac

¹⁸ Kraat

¹⁹ Goldberg

ریشه در هفت علت عمده دارد که عبارتند از: نارضایتی از زندگی زناشویی، مشکلات کاری، مشکلات مالی، عدم امنیت، اضطراب، دعوای خانوادگی و زندگی محدود اجتماعی.

آمیچای - هامبورگر و بن - آرتزی^{۲۰} (۲۰۰۳) در پژوهشی دریافته‌اند که افراد روان‌رنجور و درون‌گرا ارتباطات اینترنتی را بر ارتباطات چهره به چهره ترجیح داده و میزان تنهایی در زنان پیش‌بینی‌کننده میزان کاربری اینترنت در آنان است. چانهو^{۲۱} (۲۰۰۶) طی انجام پژوهشی دریافت که اولاً میزان تنهایی با مقدار کاربری وبلاگ ارتباطی ندارد و ثانیاً افرادی که کمتر احساس تنهایی می‌کنند در وبلاگ‌نویسی، خود را بیشتر مثبت و خوب نشان می‌دهند. هانیون^{۲۲} (۲۰۰۷) در پژوهشی نشان داد که احساس تنهایی و کاهش عزت نفس با کاربری وبلاگ ارتباط مستقیم دارند. گواداگنو، اوکدی و اینو^{۲۳} (۲۰۰۸) دریافته‌اند که جنسیت، میزان پذیرندگی تجارب تازه و روان‌رنجورخویی از پیش‌بینی‌کننده‌های معنی‌دار کاربری وبلاگ هستند. هالنبو^{۲۴} (۲۰۱۱) در تحقیقی دریافت که سن، جنسیت، تنهایی، خودافشایی و هدف کاربری، ۱۳ درصد از تغییرات میزان کاربری وبلاگ را تعیین می‌کنند.

نادمی (۱۳۸۵) در پژوهش خود اعلام نمود که بین میزان استفاده جوانان از اینترنت و احساس تنهایی در آنان همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد و میزان اضطراب آنان نیز بیشتر است. وی همچنین دریافت که بین میزان استفاده جوانان از اینترنت و میزان اعتماد به نفس آنان همبستگی منفی معنی‌دار وجود دارد، یعنی هر چه وابستگی به اینترنت در جوانان بیشتر باشد، میزان اعتماد به نفس آنان کاهش پیدا می‌کند. در بررسی درگاهی و رضوی (۱۳۸۶) ۳۰ درصد کاربران به اینترنت اعتماد داشته و همه آنها درجات مختلفی از رفتارهای روانی - اجتماعی مانند احساس بیگانگی با خود، احساس ضعف و ناتوانی در انجام امور، رفتار ناهنجار اجتماعی، اجتماع‌گریزی، درون‌گرایی و رفتار احساسی را از خود نشان می‌دادند. محسنی، دوران و سهرابی (۱۳۸۵) در پژوهشی دریافته‌اند که میان زمان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد و همچنین استفاده اجتماعی از اینترنت موجب کاهش انزوای اجتماعی می‌شود. مشایخ و برجعلی (۱۳۸۲) بین احساس تنهایی دختران و چت کردن رابطه معنی‌داری یافتند که این یافته در پسران معنی‌دار نبود. سلیمی، جوکار و نیک‌پور (۱۳۸۸) به بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در کاربران اینترنت پرداخته و دریافته‌اند که ادراک حمایت اجتماعی به طور مستقیم پیش‌بینی‌کننده منفی ضعیفی برای استفاده از اینترنت است. همچنین، احساس تنهایی خانوادگی و اجتماعی نقش واسطه‌ای بین ادراک حمایت اجتماعی و میزان استفاده از اینترنت دارند. قاسم‌زاده، شهرآرای و مرادی (۱۳۸۶) بین تنهایی و عزت نفس کاربران معتاد به اینترنت یا غیرمعتاد به اینترنت با گروهی که اصلاً کاربر

²⁰ Amichai-Hamburger & Ben-Artzi

²¹ Chun Ho

²² Hanyun

²³ Guadagno, Okdie & Eno

²⁴ Hollenbaugh

اینترنت نبودند، تفاوت معنی‌داری به دست نیاوردند. همچنین، مهارت‌های اجتماعی آنان در مؤلفه‌های رفتارهای نوع دوستانه، ترس از رابطه با همسالان و برتری طلبی تفاوت معنی‌داری نداشت، ولی رفتارهای اجتماعی نامناسب معنادان به اینترنت از دو گروه دیگر و میزان سرکشی آنها نیز به طور معنی‌دار از کاربران معمولی بیشتر بود.

با توجه به مطالب ذکر شده، این پژوهش قصد دارد تا در راستای پوشش عدم وجود پژوهش‌های کافی در این زمینه، به بررسی این مطلب پردازد که رابطه‌ی بین کاربری و بهره‌مندی از محیط مجازی وبلاگ و احساس تنهایی چگونه است؟ و این رابطه بین دانشجویان و غیردانشجویان چه تفاوتی دارد؟

روش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری پژوهش عبارت بود از کلیه افراد بین ۲۰ تا ۳۰ سال که در شهر تهران زندگی می‌کنند. از جامعه آماری مذکور نمونه‌ای متشکل از ۵۹۵ نفر (۲۷۸ زن و ۳۱۷ مرد) با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. از کل افراد نمونه، تعداد زنان و مردان دانشجو به ترتیب برابر با ۱۰۶ و ۲۰۴ نفر و تعداد زنان و مردان غیردانشجو به ترتیب برابر با ۱۷۲ و ۱۱۳ نفر بود که با توجه به نتایج آزمون تحلیل واریانس، تفاوت معناداری بین میانگین سنی گروه‌ها مشاهده نشد ($p < 0/01$ و $F = 2/35$). برای اجرای پژوهش، بعد از انتخاب افراد نمونه، ابتدا پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی به افراد داده شده و سپس از آنان خواسته شد تا به پرسشنامه سنجش احساس تنهایی پاسخ گویند.

ابزار پژوهش

ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های زیر بود که به شرح آنها اشاره می‌شود:

۱- پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی: داده‌های جمعیت شناختی آزمودنی‌ها به کمک پرسشنامه‌ای که توسط پژوهشگر تنظیم شده بود، به دست آمد. این پرسشنامه خود اجرا و بی‌نام بوده و شامل اطلاعاتی در زمینه جنسیت، سن، ساعات کاربری وبلاگ در هفته و هدف مراجعه به وبلاگ‌ها بود.

۲- پرسشنامه سنجش احساس تنهایی: در این پژوهش به منظور بررسی میزان احساس تنهایی افراد از مقیاس سنجش احساس تنهایی UCLA نسخه سوم استفاده شد (راسل^{۲۵}، ۱۹۹۶). این مقیاس ۲۰ پرسشی بر حسب درجه‌بندی لیکرت نمره‌گذاری شده و بیشترین نمره حاصل از این مقیاس ۸۰ و کمترین نمره ۲۰ می‌باشد. نمره بالاتر، بیانگر شدت بیشتر احساس تنهایی است. در

این پرسشنامه، پرسش شماره ۲۱ به‌عنوان شاخص (با نام تک سؤال حجت)، تداوم تنهایی (مزمین یا گذرا بودن) را مورد سنجش قرار می‌دهد (حجت و کراندال، ۱۹۹۸). در پاسخ به این تک سؤال «چند وقت یکبار احساس تنهایی می‌کنید؟» ۶ گزینه وجود دارد: ۱) تا به حال احساس تنهایی نکرده‌ام، ۲) قبلاً احساس تنهایی کرده‌ام، اما در چند ماه اخیر این‌طور نبوده است، ۳) از چهار ماه پیش تا کنون احساس تنهایی دارم، ۴) از حدود یک سال پیش این احساس را داشته‌ام، ۵) بیشتر از چند سال است که این احساس را دارم و ۶) همیشه این احساس را دارم. انتخاب یکی از سه گزینه اول، عدم حس تنهایی یا احساس تنهایی گذرا و موقتی را نشان می‌دهد، در حالیکه انتخاب یکی از سه گزینه دوم، نشان دهنده احساس تنهایی مزمن است (رضوان خواه، ۱۳۷۶). این مقیاس در سراسر دنیا همواره پایایی بالایی را از نظر ضریب همسانی درونی با آلفایی در دامنه ۰/۸۹ تا ۰/۹۴ نشان داده است. برای مثال راسل، پیلاتو و کرتونا^{۲۶} (۱۹۸۰) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و ضریب بازآزمایی ۰/۸۹ و هانیون (۲۰۰۷) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و ضریب بازآزمایی ۰/۸۹ را برای آن گزارش نموده است. در ایران نیز داورپناه (۱۳۷۳) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ را برای این مقیاس اعلام کرده است. در این پژوهش نیز با اجرای آن بر روی یک گروه ۳۰ نفری، ضریب آلفای ۰/۸۰ و ضریب بازآزمایی ۰/۹۳ پس از دو هفته به‌دست آمد.

یافته‌ها

پس از استخراج داده‌های آماری مربوط به متغیرهای احساس تنهایی و ساعات کاربری وبلاگ جهت بررسی تفاوت این متغیرها در گروه‌های دانشجوی و غیردانشجو از آزمون t گروه‌های مستقل استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۱ به نمایش درآمده است.

همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد، نمرات متغیرهای احساس تنهایی و ساعات کاربری در گروه‌های دانشجوی و غیردانشجو تفاوت معنی‌داری دارد. به عبارت دیگر، میانگین احساس تنهایی در گروه غیردانشجو و میانگین ساعات کاربری در گروه دانشجوی بیشتر است.

جدول ۱- نتایج آزمون t برای تفاوت گروه‌های دانشجوی و غیردانشجو در متغیرهای احساس تنهایی

و ساعات کاربری وبلاگ

گروه‌ها	احساس تنهایی		ساعات کاربری	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
دانشجو	۴۵/۷۵	۱۰/۰۲	۹/۵۷	۳/۲۷
غیردانشجو	۵۳/۸۶	۱۶/۰۲	۷/۲۳	۴/۴۴
نتایج آماری	P = ۰/۰۲۱	t = ۳/۱۰۲	P = ۰/۰۴۷	t = ۲/۸۲۵

²⁶ Peplau & Curtona

در ادامه نتایج متغیر هدف از کاربری وبلاگ و شاخص تداوم احساس تنهایی بررسی شده و آماره‌های توصیفی مربوط به آنها در جدول ۲ و ۳ آورده شده است.

جدول ۲- فراوانی اهداف کاربری وبلاگ در گروه‌های نمونه

کل	تنهایی و دلتنگی	برقراری روابط	سرگرمی	اطلاعات	اخبار	گروه‌ها
۳۱۰	۲۵	۳۵	۸۰	۱۰۰	۷۰	دانشجو (فراوانی)
۱۰۰	۸/۰۶	۱۱/۲۹	۲۵/۸۰	۳۲/۲۵	۲۲/۵۸	دانشجو (درصد)
۲۸۵	۱۰۵	۶۵	۷۰	۲۵	۲۰	غیر دانشجو (فراوانی)
۱۰۰	۳۶/۸۴	۲۲/۸۰	۲۴/۵۶	۸/۷۷	۷/۰۱	غیر دانشجو (درصد)

جدول ۳- فراوانی و درصد پاسخ به سوال شاخص تداوم تنهایی در گروه‌های نمونه

کل	هرگز	قبلا	چهار ماه اخیر	یکسال اخیر	چندسال اخیر	همیشه	گروه‌ها
۳۱۰	۵۰	۹۴	۶۹	۲۶	۳۶	۳۵	دانشجو (فراوانی)
۱۰۰	۱۶/۱۲	۳۰/۳۲	۲۲/۲۵	۸/۳۸	۱۱/۶۱	۱۱/۲۹	دانشجو (درصد)
۲۸۵	۳۷	۸۲	۱۷	۵۹	۵۷	۳۳	غیر دانشجو (فراوانی)
۱۰۰	۱۲/۹۸	۲۸/۷۷	۵/۹۶	۲۰/۷۰	۲۰	۱۱/۵۷	غیر دانشجو (درصد)

جهت بررسی رابطه بین ساعات کاربری، اهداف کاربری، تداوم تنهایی و جنسیت با احساس تنهایی در دانشجویان و غیر دانشجویان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴- ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در دانشجویان و غیر دانشجویان

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	احساس تنهایی در دانشجویان	احساس تنهایی در غیر دانشجویان
ساعات کاربری		۰/۷۲۳(**)	۰/۷۷۳(**)
اهداف کاربری		۰/۶۱۲(**)	۰/۱۳۸(**)
تداوم تنهایی		۰/۳۹(**)	۰/۹۲۹(**)
جنسیت		-۰/۱۹۴(**)	-۰/۱۳۳(**)

همبستگی در سطح ($p < 0/01$) معنی‌دار است.

بر اساس نتایج جدول ۴، ساعات کاربری، اهداف کاربری و تداوم تنهایی با احساس تنهایی در دانشجویان و غیر دانشجویان همبستگی مثبت معنی‌دار ($p < 0/01$) دارند، اما جنسیت با احساس تنهایی در دانشجویان و غیر دانشجویان همبستگی منفی معنی‌دار ($p < 0/01$) دارد.

همچنین جهت بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی ساعات کاربری، اهداف کاربری، تداوم‌تنهایی و جنسیت در احساس‌تنهایی دانشجویان و غیردانشجویان از رگرسیون چندمتغیری هم‌زمان استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- خلاصه نتایج رگرسیون چندمتغیری برای پیش‌بینی احساس‌تنهایی در گروه‌های دانشجو و غیردانشجو

سطح معنی‌داری	t	بتا	B	سطح معنی‌داری	F	R	شاخص‌ها مربع	متغیر پیش‌بین	نمونه
۰/۰۰۰۱	۴/۰۸۱	۰/۴۷	۱/۷۲۹					ساعات کاربری	دانشجویان
۰/۰۰۰۴	۳/۰۱۱	۰/۳۱۹	۴/۲۷۴	۰/۰۰۰۱	۳۲۰/۹۷	۰/۶۰۴		اهداف کاربری	
۰/۱۳۵	۱/۵۱۸	۰/۱۴۶	۱/۷۲۵					تداوم‌تنهایی	
۰/۱۴۰	-۱/۴۹۸	-۰/۱۳۱	-۴/۲۶۵					جنسیت	
۰/۰۰۲	۴/۰۸۴	۰/۳۹۴	۰/۵۴۲					ساعات کاربری	غیر دانشجویان
۰/۱۸۵	۰/۲۳۴	۰/۰۰۵	۰/۰۴۴	۰/۰۰۰۱	۴۸۲/۶۲	۰/۸۶۴		اهداف کاربری	
۰/۰۰۰۱	۴۲/۴۲۶	۰/۹۲۸	۵/۶۹۸					تداوم‌تنهایی	
۰/۵۶	-۰/۵۸۳	-۰/۰۱۳	-۰/۲۷					جنسیت	

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، متغیرهای ساعات کاربری، اهداف کاربری، تداوم‌تنهایی و جنسیت به‌طور هم‌زمان وارد تحلیل شدند که ۶۰٪ از واریانس احساس‌تنهایی دانشجویان و ۸۶٪ از واریانس احساس‌تنهایی غیردانشجویان را تبیین می‌کنند. علاوه بر آن، ستون ضریب استاندارد بتا نشان می‌دهد که از میان متغیرهای پژوهش، ساعات کاربری و اهداف کاربری به‌طور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی احساس‌تنهایی دانشجویان و ساعات کاربری و تداوم‌تنهایی به‌طور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی احساس‌تنهایی غیردانشجویان می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش قصد داشت تا با توجه به اهمیت ارتباطات مجازی در دنیای امروز از یک طرف و نقش اساسی‌تنهایی در برقراری ارتباطات بین فردی از سوی دیگر، به این سؤال پاسخ گوید که آیا رابطه‌ای بین بهره‌مندی از محیط مجازی وبلاگ و احساس‌تنهایی وجود دارد؟ به عبارت دیگر این پژوهش بر آن بود تا رابطه بین احساس‌تنهایی و روابط مجازی را در فضای وبلاگ نویسی با کاربران دانشجو و غیردانشجو مورد مطالعه و مقایسه قرار دهد.

همان‌طور که نتایج نشان داد، ساعات استفاده از وبلاگ و نمره احساس‌تنهایی در بین گروه دانشجو و غیردانشجو تفاوت معنی‌داری دارد و می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که الگو و مدل کاربری وبلاگ و ارتباط آن با احساس‌تنهایی در این دو گروه متفاوت است. این نتیجه را می‌توان

ناشی از تفاوت نقش اجتماعی افراد در این دو گروه دانست. دانشجویان دارای هویت و نقش اجتماعی پذیرفته شده‌ای هستند که جامعه نیز برای این دوره سنی، چنین نقشی را بسیار مطلوب و پذیرفته شده می‌داند. نتیجه آنکه این ادراک نقش اجتماعی در دانشجویان سبب کاهش ادراک احساس تنهایی آنها می‌شود. به علاوه، وجود زمینه برقراری روابط اجتماعی و بین فردی با همسالان نیز در آنها بیش از گروه غیردانشجو است و همین امر سبب می‌شود که احساس تنهایی آنان کمتر از کسانی باشد که این شرایط را ندارند. عموماً ارتباط افراد غیردانشجو با همسالان و هم‌دوره‌های خود کمتر از دانشجویان است.

همین دلایل سبب شده تا دانشجویان نه تنها برای رفع احساس تنهایی، بلکه به دلایل متعدد دیگر به کاربری وبلاگ بپردازند. چنانچه نتایج این پژوهش نیز نشان می‌دهد بررسی اخبار و دریافت اطلاعات، بیشترین هدف کاربری وبلاگ در بین دانشجویان بوده، در حالی که رفع دلتنگی یا تنهایی و سرگرمی مهمترین دلیل کاربری افراد غیردانشجو است.

در ادامه، نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیر ساعات کاربری در هر دو گروه دانشجو و غیردانشجو برای پیش‌بینی نمره احساس تنهایی تعیین کننده بوده است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های (گروهول، ۱۹۹۹؛ اورزاک، ۱۹۹۹؛ گلدبرگ، ۱۹۹۸؛ هانیون، ۲۰۰۷؛ یانگ، ۱۹۹۶، ۱۹۹۸ و هالنیو، ۲۰۱۱) در خارج از کشور و (نادمی، ۱۳۸۵ و مشایخ و برجلی، ۱۳۸۲) در داخل کشور همسو و با نتایج تحقیق (چانهو، ۲۰۰۶ و قاسمزاده، ۱۳۸۶) ناهمسو بوده است. در تبیین نتیجه به دست آمده، می‌توان به نظریه کاستلز (۱۹۹۶) اشاره کرد که اعتقاد دارد فضای مجازی گستره شبکه‌های اجتماعی را افزایش داده و به افراد امکان می‌دهد فعال‌تر بوده و در هر زمانی که بخواهند به برقراری ارتباط بپردازند. جان سولر نیز معتقد است در فضای سایبر مثل وبلاگ، می‌توان به راحتی افرادی را که علایق مشترکی با ما دارند، شناسایی و به سوی خود جذب نمود و با آنها ارتباط برقرار کرد. از دید وی، ترکیب روابط حقیقی و مجازی فرصت‌های بیشتر و متنوع‌تری برای برقراری ارتباط متناسب با توانایی‌های گوناگون افراد مختلف ایجاد می‌کند. اگر چه به باور بعضی در دوستی‌های اینترنتی جای کیفیت خالی است، اما باز هم ممکن است این امکان از طریق وبلاگ‌ها برقرار شود، چرا که به نظر برخی دیگر از جمله کاپلان فضای مجازی به دلیل آن که امن‌تر و راحت‌تر به نظر می‌رسد، برخی عواقب احتمالی استفاده از آن همچون احساس تنهایی را به شکلی مؤثر تعدیل می‌کند (فیض‌اللهی، ۱۳۸۹).

به علاوه، نتایج نشان داد که علاوه بر ساعات کاربری، متغیر دیگری نیز در پیش‌بینی نمره احساس تنهایی تعیین کننده است. این متغیر در بین دانشجویان، هدف از کاربری وبلاگ و در غیردانشجویان تداوم تنهایی است. این امر نشان دهنده این موضوع است که اگر هدف دانشجویان از کاربری وبلاگ رفع دلتنگی باشد، می‌توان کاربری وبلاگ را نشانه احساس تنهایی آنان دانست، لیکن در سایر موارد این امر ارتباطی با احساس تنهایی ندارد. اما در مقابل، غیردانشجویان با هر هدفی ممکن است کاربر وبلاگ باشند و هرچه زمان کاربری آنها با هر هدفی بیشتر باشد،

نشان‌دهنده احساس تنهایی بیشتر در آنها است. در عوض، در گروه غیردانشجویان متغیر تداوم تنهایی است که در کنار متغیر ساعات کاربری در پیش‌بینی نمره احساس تنهایی تعیین کننده است. این امر نشان دهنده این موضوع است که تداوم تنهایی در دانشجویان سبب می‌شود که آنها روش‌های دیگری به غیر از کاربری وبلاگ را برای رفع احساس تنهایی‌شان به کار گیرند، اما غیردانشجویان با تداوم احساس تنهایی روشهای مقابله‌ای منفعل‌تری مانند پناه بردن به فضای مجازی را برمی‌گزینند.

در مجموع یافته‌های این پژوهش نمایان می‌سازد که اولاً کاربری وبلاگ به‌عنوان یک روش مواجهه با تنهایی به کار می‌رود و از این جهت جزو عوامل خطر ساز کاربری فضای مجازی محسوب می‌شود و ثانیاً این خطر در افرادی که نقش اجتماعی محدودتری دارند حساستر است، چراکه آنان با روش‌های مقابله‌ای انفعالی خود، پذیرندگی بیشتری نسبت به فضای مجازی دارند.

در اجرای این پژوهش، استفاده از نمونه در دسترس مهم‌ترین محدودیت بود. همچنین از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر محدود بودن آزمودنی‌ها به دانشجویان دوره کارشناسی است. این امر تعمیم یافته‌های پژوهش را با دشواری روبرو می‌سازد. از این رو پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده از شیوه‌های نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده و دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری نیز مورد بررسی قرار گیرند. در پژوهش حاضر صرفاً به رابطه بین متغیرها پرداخته شد که این رابطه ممکن است تحت تاثیر متغیرهای دیگری باشد. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی به نقش ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت شناختی (مانند طبقه اقتصادی- اجتماعی) توجه شده و این متغیرها نیز مورد ارزیابی قرار گیرند.

در انتها بر مبنای یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌ریزی‌ها و مداخلات به این متغیرها توجه شده و تلاش‌هایی در جهت آموزش و ارتقاء سطح آگاهی جوانان درباره مهارت‌های برقراری ارتباط مؤثر اجتماعی و روش‌های مقابله با استرس صورت گیرد.

منابع

- الوندی، پدram. (۱۳۸۸). رسانه‌های شهروندی در ایران: الگوها و روندهای شکل‌گیری روزنامه‌نگاری شهروندی در فضای مجازی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- خانیک، هادی. (۱۳۸۶). وبلاگی شدن فرهنگ؛ چشم انداز ویژگی‌ها. مجموعه مقالات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- داورپناه، فروزنده. (۱۳۷۳). هنجاریابی نسخه تجدیدنظر شده مقیاس UCLA. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- درگاهی، حسین و رضوی، سیدمنصور. (۱۳۸۶). اعتیاد به اینترنت و عوامل مؤثر بر آن در ساکنان منطقه ۲ غرب تهران. فصلنامه پایش، ۳(۶)، ۲۶۵-۲۷۲.

- دریغوس، هیوبرت. (۲۰۰۱). درباره اینترنت: نگاهی فلسفی به اینترنت؛ آنچه اینترنت نمی‌تواند انجام دهد. ترجمه علی فارسی‌نژاد. (۱۳۸۳). تهران: نشر ساقی.
- دوران، بهزاد. (۱۳۸۵). تأثیر اینترنت بر هویت همسالان. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۳(۵)، ۱۲۱-۱۱۶.
- رضوان‌خواه، مهناز. (۱۳۷۶). رابطه مفهوم خود، احساس تنهایی و ساختار خانواده. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- سلیمی، عظیمه، جوکار، بهرام و نیکپور، روشنگر. (۱۳۸۸). ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده اینترنت. مطالعات روان‌شناختی، ۵(۳)، ۸۱-۱۰۲.
- فیض‌اللهی، کاوه. (۱۳۸۹). تن‌ها؛ گفتگو با جان کاپیوپو درباره علم تنهایی. ماهنامه مهرنامه، ۲، ۲۳۱-۲۲۵.
- قاسم‌زاده، لیلی، شهرآرای، مهرناز و مرادی، علیرضا. (۱۳۸۶). بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با تنهایی و عزت نفس در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران. روان‌شناسی معاصر، ۱(۳)، ۳۲-۳۸.
- کاستلز، مانوئل. (۱۹۹۶). عصر اطلاعات: ظهور جامعه شبکه‌ای. ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز. (۱۳۸۰). تهران: طرح نو.
- محسنی، منوچهر، دوران، بهزاد و سهرابی، محمدهادی. (۱۳۸۵). بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۴(۷)، ۹۵-۷۲.
- مشایخ، مریم و برجلی، احمد. (۱۳۸۲). بررسی رابطه احساس تنهایی با نوع استفاده از اینترنت در گروهی از دانش‌آموزان دبیرستانی، تازه‌های علوم شناختی، ۱(۵)، ۴۴-۳۹.
- نادمی، فرح انگیز. (۱۳۸۵). بررسی میزان استفاده از اینترنت و پیامدهای روانی-اجتماعی آن در دانشجویان دانشگاه آزاد مشهد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.

Amichai- Hamburger, Y., & Ben- Artzi, E. (2003). Loneliness and Internet use. *Computers in Human Behavior*, 19, 71-80.

Chun Ho, K. L. (2006). Perceived credibility, loneliness, and self-disclosure on blogs. A Thesis for the degree of Master of Science, The Chinese University of Hong Kong.

Goldberg, I. (1998). Internet Addiction Disorder. Retrieved February 13, 2001 from The world wide web: [http://www.cog.brown.edu/brochure/people/duchon/humor/internet addiction](http://www.cog.brown.edu/brochure/people/duchon/humor/internet%20addiction).

Grohol, J. (2003). Internet addiction guide. Retrieved February 18, 2001 from The world wide web: <http://www.psychcentral.com/netaddiction>.

Guadagno, R. E., Okdie, B. M., & Eno, C. (2008). Why do people blog? Personality predictors of blogging. *Computers in Human Behavior*, 24, 1993-2004.

Hanyun, H. (2007). Gratification-opportunities, self-esteem, loneliness in determining usage preference of bbs and blog among mainland teenagers. A thesis for the degree of Master of Science, The Chinese University of Hong Kong.

Hawkley, L. C., Browne, M. W., & Jacopo, J. T. (2004). How can I Connect With Thee? Let Me Count the Ways, Research article of Psychological Science. American Psychological Society, 4, 171-180.

Hojat, M., & Crandall, R. (1998). Loneliness: Theory, research, and applications. California: Sage Publication.

Hollenbaugh, E. E. (2011). Motives for maintaining personal journal blogs. *Cyber Psychology, Behavior, and Social Networking*, 14(1-2), 13-20.

Jacopo, J. T., Hawkley, L. C. & Bernston, G. G. (2003). The Anatomy of Loneliness. *Current Directions in Psychological Science*, 3(12), 72-78.

Jacopo, J. T. (2009). Epidemic of Loneliness: Loneliness is far more than a social misfortune. *Psychology Today*, 4(3), 125-131.

Kraat, R. (1999). Internet Can Make You Lonely, Depressed. *New York Times*, p. A12.

Leitenberg, H. (1990). Handbook of social and evaluation anxiety. New York: Leitenberg Plenum Press.

Lipetal, A. (2010). Elderly Perception of Loneliness and Ways of Resolving it. Thesis for the degree of Master of Science, Anna-Maria University.

Orzack, H. M. (1999). Computer Addiction: Is it Real or Virtual? *Harvard Medical School*, 15(7), 17-24.

Russell, D. W. (1996). UCLA Loneliness Scale (Version 3): reliability, validity, and factor structure. U.S. National Library of Medicine, National Institutes of Health. Retrieved from www.pubmed.gov.

Russell, D., Peplau, L. A., & Curtona, C. E. (1980). The Revised UCLA Loneliness scale: Concurrent and discriminate validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*. 39(3), 477-480.

Suler, J. (2004). Hypotheses about online text relationships. Retrieved from: <http://www.rider.edu/suler/psycyber/psycyber.html>.

Wright, S. L., Burt, C. D. B., & Strongman, K. T. (2006). Loneliness in the workplace: Construct Definition and scale Development. *New Zealand Journal of Psychology*, 4(2), 173-185.

Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber psychology and Behavior*, 1(3), 237-244.

Young, K. S. (1996). Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder, paper presented at the 104th annual convention of the American psychological Association, Toronto, Canada.